

عقل؛ مثل و ضدّ جهل
جهل؛ مثل و ضدّ علم

باز تعریف عقل و جهل بر اساس حدیث عقل و جهل امام صادق (ع)

مرتضیٰ سعیدی ابوالسّاقی

فهرست

۱۱	پیشگفتار
۱۵	مقدمه
۳۱	فصل اول: حدیث عقل و جهل
۳۳	حدیث عقل و جهل
۴۳	فصل دوم: عقل و جهل؛ مثل هم و ضد هم
۴۵	عقل و جهل؛ مثل هم و ضد هم
۴۵	معرفت به عقل و جهل هدایت می آورد
۴۷	خلقت اول و رفع اختلاف ها
۵۳	نور
۷۵	مثل و ضد: عقل و جهل و لشکریانشان
۷۳	فصل سوم: علم و جهل؛ مثل و ضد هم
۷۵	علم و جهل؛ مثل و ضد هم
۷۶	خیر و شر

- ۸۱ ایمان و کفر
- ۸۳ مثل و ضد: یهودیان
- ۸۸ وَ الرَّجَاءُ وَ ضِدُّهُ الْقَنُوطُ
- ۸۵ وَ الْعِلْمُ وَ ضِدُّهُ الْجَهْلُ
- ۹۲ جهل به معنای طبیعت و ماده و هیولا نیست
- ۹۴ سرچشمه علم از خانه آل محمد (علیهم السلام) است
- ۹۶ علم مثل و ضد جهل است
- ۱۰۲ شرایط واجد شدن علم
- ۱۱۹ جهل
- ۱۲۰ طینت و مرثت مومن و کافر
- ۱۳۱ آیا علم به وراثت می رسد؟
- ۱۳۱ وَ الْفَهْمُ وَ ضِدُّهُ الْحُمْقُ
- ۱۳۳ قلب
- ۱۴۰ تألیف قلوب باعث ایجاد معرفت می شود
- ۱۴۲ حیات و ممات قلب
- ۱۴۳ آیا محل معرفت و علم قلب است؟
- ۱۵۰ شراره های شیطانی بر قلب
- ۱۵۲ قساوت قلب و مهر زدن بر قلب
- ۱۵۹ قلوب وارونه
- ۱۶۱ بصیرت
- ۱۶۲ تقدم اراده بر علم یا بالعکس؟
- ۱۶۸ مثال: کلمه حق و اراده باطل
- ۱۶۹ علم سه چیز است و مابقی فضل است
- ۱۶۹ سبک زندگی و نحوه زیست
- ۱۷۲ آیا حیات انسان به سبک زندگی اوست؟

- ۱۷۴ هدایت و ضلالت برای چه کسانی است؟
- ۱۷۹ قرآن
- ۱۸۷ امام حسین علیه السلام چه نسبتی در این این هدایت دارد
- ۱۸۸ هدایت یا عقل استدلالی؟
- ۱۹۰ گناه
- ۱۹۴ شیطان
- ۱۹۷ دوستی با شیطان
- ۱۹۸ انسان شیطان می‌شود
- ۲۰۵ هر کس خدا دوستش داشته باشد، گوش و زبان و دست او خواهد شد
- ۲۰۷ حضور شیاطین در خانه‌هایی که قرآن نباشد
- ۲۰۸ وَ الْحَقُّ وَ ضِدُّهُ الْبَاطِلُ
- ۲۱۲ تفسیر غلط از یک مثل قرآنی
- ۲۱۳ وَ الْمَعْرِفَةُ وَ ضِدُّهَا الْإِنْكَارُ
- ۲۱۹ وَ الْفَرْحُ وَ ضِدُّهُ الْحَزَنُ
- ۲۲۱ فصل چهارم: استكمال عقل و اختلاط عقل و جهل در تاریخ
- ۲۲۳ استكمال عقل و اختلاط عقل و جهل در تاریخ
- ۲۲۷ خروج از ظلمات به سمت نور و خروج از نور به سمت ظلمات
- ۲۲۸ آیا اخلاقیات و این خصائل اخلاقی به معنای نه افراط و نه تفریط است؟
- ۲۳۰ استكمال عقل
- ۲۳۲ مصاحبت و همراهی عاقل و جاهل
- ۲۳۳ زندگی مؤمنین در حکومت دشمنانشان
- ۲۳۴ نقش نبی اکرم و ائمه علیهم السلام در برون رفت از جهل و رسیدن به عقل
- ۲۴۴ ولایت ائمه علیهم السلام کلید عقل و جهل
- ۲۵۶ ملاک علمی بودن و عقلی بودن
- ۲۵۷ فصل پنجم: انسان

- ۲۵۹ عقل انسان در مقابل شهوت و جهل
- ۲۸۵ عقل باعث تندرستی تن است
- ۲۸۶ تفکیکی اشتباه
- ۲۸۷ آثار عقل و اوصاف عاقلان
- ۲۸۸ عقل انسان حجت درونی است و پیامبران و ائمه حجت های بیرونی
- ۲۸۹ جهل انسان
- ۲۹۱ وَالْحِكْمَةُ وَضِدُّهَا الْهَوَاءُ
- ۲۹۳ رابطه عقل و علم با تقوا
- ۲۹۴ اصل انسان
- ۲۹۵ علم در نسبت با این تعریف از عقل
- ۲۹۷ «کونوا دعاة الناس الى انفسکم بغیر السنتکم»
- ۲۹۸ علم مطبوع و علم مسموع
- ۲۹۹ عقل مطبوع و عقل مسموع
- ۳۰۰ تأکید بر اینکه هر علمی (علم مسموع) را نباید آموخت
- ۳۰۳ علم صناعت
- ۳۰۴ علم جاهل
- ۳۰۵ نکاتی درباره علم
- ۳۰۹ تعریف دیگری از انسان
- ۳۱۱ مهمترین مثال: روز عاشورا و بحث بین امام حسین و لشکر یزید
- چند لشکر دیگر از عقل و جهل که با توجه به عاشورا بهتر می توانیم درباره آن
- ۳۱۶ سخن بگویم
- ۳۱۹ مثالی دیگر
- ۳۱۹ عبادت به ظاهر زیاد ولی عقل کم
- ۳۲۰ دین و عقل
- ۳۲۳ فصل ششم: عقلانیت جامعه و عقلانیت تاریخ

- ۳۲۵ بخش اول: عقلانیت جامعه و عقلانیت تاریخ؛ انفتاح و انسداد
- ۳۲۵ انفتاح تاریخی و انسداد تاریخی
- ۳۲۶ عقلانیت به معنای نظام عقلانی است
- ۳۲۷ مثال‌ها
- ۳۲۹ هر عقلانیتی باعث تشکیل جامعه‌ای می‌شود
- ۳۳۱ حزب الله
- ۳۳۳ حزب الشیطان
- ۳۳۴ فهم اجتماعی هر جامعه ای تابع تاریخ آن است
- ۳۳۵ هر عقلانیتی باعث تشکیل یک تمدن می‌شود
- ۳۳۵ اشیاء حقیقتی دیگر می‌یابند
- ۳۳۷ تمدن‌سازی‌ها
- ۳۳۹ تمدن غرب
- ۳۴۰ متافیزیک
- ۳۴۳ چرا متافیزیک برای ما مهم است
- ۳۴۳ ولفسون مدعی است که کلام ریشه در مثل دارد
- ۳۴۴ اشکالی بر متافیزیک: علم به معنای حضور مجرد نزد مجرد
- ۳۴۷ جهان عقلانی فیلسوفان: دروغی بزرگ
- ۳۴۸ جهان عقلانی اسطوره‌ای
- ۳۴۸ نمونه ای از نتایج جهان افلاطونی - ارسطویی
- ۳۵۱ هر منطقی بر اساس فلسفه مربوط به آن است
- ۳۵۱ جهان عقلانی جدید و اسطوره های جدید
- ۳۵۳ چرا دانستن عقل و جهل مهم است
- ۳۵۵ بخش دوم: جاهلیت
- ۳۵۵ مدرنیته و جاهلیت
- ۳۵۵ جاهلیت

۳۶۱	دین الجاهلیه
۳۶۲	جهالت و حیرت
۳۶۳	جاهلیت دیگر
۳۶۶	عبور از جاهلیت و پایان آن
۳۶۹	فصل هفتم: امکان تفاهم و چند مسئله دیگر
۳۷۱	امکان تفاهم
۳۷۴	هر عقلانیتی احساس خودش را دارد
۳۷۵	سوالات مهم و نکاتی درباره این نوشته
۳۷۷	منابع

پیشگفتار

پیش از شروع مطالب چند نکته ضروری است:

۱- قبل از شروع مقدمه بر خود لازم و واجب می‌دانم حمد و ستایش کنم ربّ العالمین را که بر بنده حقیر بزرگترین نعمتها را بخشید و از همه بزرگتر ولایت ائمه معصومین علیهم‌السلام بوده است و به نظرم اگر ولایت ایشان نبود نمیتوانستم چنین بنگارم. پس از حمد و ستایش خدا، اذعان دارم که نمی‌توانم در این فرصت از همه کسانی که در نوشتن کتاب بر بنده حقیر حق دارند، حق‌شناسی کنم اما از آنهایی که از همه مهمتر بودند یادی خواهم کرد: در وهله اول باید حق‌شناسی کنم از امام خمینی و امام خامنه‌ای علیه‌السلام که به حق جرئت و جسارت نوشتنم از وجود ایشان است. همچنین قدردان و حق‌شناس آیت الله محمد مهدی میرباقری، شیخ کلینی (صاحب اصول کافی)، شهید سید مرتضی آوینی، دکتر رضا داوری اردکانی، آیت الله

ری شهری، مرحوم آیت الله محمد هادی میلانی، دکتر سعید زیباکلام، حجت الاسلام دکتر رضا برنجکار، حجت الاسلام دکتر احمد رهدار و بسیج دانشجویی دانشگاه صنعتی اصفهان هستم همچنین از پدر بزرگوار و مادر عزیزم کمال تقدیر و تشکر را دارم که بدون حمایت های ایشان این مسیر میسر نمی شد و نیز از جناب سرگرد حامد سعیدی ابواسحاقی بابت صفحه آرایی و طراحی جلد کتاب و از آقای سبحانی که در نشر تمدن نوین همکاری های لازم را مبذول داشتند، ممنونم.

۲- این مطالب از حدود ۲۱ یا ۲۳ سالگی بنده، با خواندن حدیث عقل و جهل امام صادق علیه السلام در ذهنم نقش بست و بعدها پرورانده شد. اصرار بنده به سن نیست و قصد فخر فروشی ندارم، بلکه می خواهم بگویم این از برکات اسلام و مکتب امام خمینی است که جوانانش جرأتی چنین می یابند.

۳- محوریت مطالب از حدیث عقل و جهل امام صادق علیه السلام است؛ به همین دلیل ابتدا خود حدیث عقل و جهل آورده می شود و بعد در این رساله بر اساس آن و تقریباً با همان نظم پیش خواهم رفت.

۴- برای اینکه مطلب خیلی طولانی نشود، در برخی موارد فقط حدیث را نقل کرده ام و درباره آن بحثی نیاورده ام، و گرنه این رساله بسیار طولانی می شد.

۵- در توضیح و تکمیل و فهم بهتر حدیث باید از احادیث دیگر بهره برد و حتی به نظرم می رسد حدیث عقل و جهل می تواند رویکردی برای فهم حدیث و تفسیر احادیث دیگر باشد؛ البته اگر با رویکرد هدایت در نظر گرفته شوند. سعی

این رساله هم بر همین مطلب است؛ یعنی اینکه این حدیث منطقی برای فهم احادیث دیگر می‌تواند باشد.
در نهایت از همه عزیزان و سروران و اساتید خواستارم اگر نکته‌ای درباره کتاب هست با اینجانب در میان بگذارند.
(morteza.saeidi@ut.ac.ir)

و من الله توفیق

مرتضی سعیدی ابواسحاقی

بهار ۱۳۹۸ - رمضان ۱۴۴۰